



Б.А. Півнев¹, А.Е. Дорофєєв¹, А.Б. Чуков², В.Д. Громенков²,
М.П. Чисников²

Умови зберігання медикаментозних препаратів удома

¹ Донецький національний медичний університет імені Максима Горького

² ДЗ «Дорожня клінічна лікарня станції Донецьк

ДП «Донецька залізниця», м. Донецьк

Висвітлено проблему помилкового зберігання медикаментів удома. Виявлено ставлення хворих до умов зберігання медичної продукції. Порушено проблему контакту дітей із препаратами без належного контролю батьків. Надано рекомендації з виправлення ситуації, що склалася.

Ключові слова: зберігання медикаментів, прийом ліків, діти.

Важливість медикаментозної терапії в сучасній медицині не викликає сумніву. Практично кожна людина рано чи пізно змушена вдаватися до допомоги лікарських засобів, а значна частина осіб постійно потребують медикаментозної підтримки. Однак варто враховувати, що дія лікарських засобів буде очікувано ефективною лише за їхньої відповідності вимогам критеріїв якості. Матеріали й фармацевтичні продукти варто зберігати так, щоб не допустити забруднення, змішування й перехресного контакту.

Проблема правильного зберігання медикаментозних препаратів у побутових умовах нині практично не розглядається, хоча під час проведення всіх клінічних досліджень у протоколі чітко прописуються як мінімум температура й вологість приміщення, де планується зберігати ті чи ті препарати до видачі хворому, — це так звані правила Good Storage Practice (належного зберігання лікарських засобів). Ці правила тісно взаємодіють із основними принципами стандартів Good Distribution Practice (правила належної оптової торгівлі фармпродукцією). Однак усе це стосується передпродажної підготовки, транспортування і зберігання препарату до безпосереднього споживача.

Відомо, що більшість препаратів таблетованої форми дозволено зберігати за так званої кімнатної температури. Однак цей термін пересічна людина розуміє як індивідуальну звичну кімнатну температуру. У той же час навіть невелике коливання температури й вологості навколиш-

нього середовища може згубно позначитися на збереженні фармакологічних властивостей конкретного препарату, не говорячи вже про перебування препарату під впливом прямих сонячних променів, поряд з обігрівачем або радінами, що вільно випаровуються.

Більшість ліків не псується за кімнатної температури (звичайно вказана температура 15—25°C або, залежно від кліматичних умов, до 30°C), але тримати їх потрібно в затемненому місці; сторонні запахи, інші джерела забруднення й інтенсивне світло мають бути усунуті. Порошки й мікстури слід покласти у спеціальну шафку. Домашня аптечка повинна мати не менш двох відділень: одне для лікарських препаратів зовнішнього використання, друге — для внутрішнього. У холодильнику зберігають препарати і їхні складові, які не можна перегрівати при кімнатній температурі, але всі вони не повинні також заморожуватися, тож їх варто добре закупорювати. При закриванні тари з лікарськими засобами з вираженими гігроскопічними властивостями або здатними самостійно випаровуватися чи випромінювати енергію необхідно ретельно витирати горло ємності і пробку або зберігати їх у заводському пакуванні чи перекласти у скляну або металеву тару.

Усі лікарські засоби залежно від фізичних і фізико-хімічних властивостей, впливу на них різних чинників зовнішнього середовища поділяють на такі, що потребують захисту від: світла, вологи, випарування й висихання, підвищеної температури, зниженої температури, газів, що утримуються в навколишньому середовищі; окрема група лікарських засобів — пахучі, барвні й дезінфекційні засоби.

Усіх наведених приписів необхідно суворо дотримуватися й у домашніх умовах. Так само

Стаття надійшла до редакції 6 червня 2014 р.

Півнев Борис Анатолійович, доц. кафедри внутрішньої медицини № 2

83076, м. Донецьк, вул. Фестивальна, 16

E-mail: borispivnev@gmail.com

обов'язкові до виконання такі правила: не можна приймати ліки, які змінили свій колір, смак, запах; таблетки, що зволожилися; препарати, на яких немає етикеток; рідкі ліки, у яких з'явився осад, тощо.

Різні лікарські засоби мають різні строки придатності. Строк придатності — це період, протягом якого лікарський засіб повинен повністю задовольняти всім вимогам відповідного державного стандарту якості.

Якщо на препаратах наклеєні попереджувальні етикетки: «отрута», «поводитися з обережністю», «зберігати в темному місці», «берегти від вогню» та ін., необхідно ретельно дотримуватися цих рекомендацій, інакше ліки втратять свої властивості й навіть можуть стати неконтрольовано небезпечними в застосуванні.

Ще одна умова, про яку часто забувають: домашня аптечка повинна зберігатися в недоступному для дітей місці. Ідеться не просто про безпеку безконтрольного вживання препаратів, а й про те, що дитина може змінити пакування чи розташування частин препарату або лікарської форми в цілому.

Ще один поширений термін — «прохолодне місце». Де його шукати у квартирі? З погляду фізики, під терміном «прохолодне місце» мається на увазі температура 12—15°C. Це не ванна кімната, не туалет і не підвіконня взимку — це середина дверцят холодильника.

Чергова проблема — рецептурний облік видачі препаратів. Споконвічно закладений контроль реалізації всієї медичної продукції у нашій країні досить умовне поняття. Насправді поділ медикаментів на рецептурний і безрецептурний відпуск досить умовний, і, на жаль, доводиться констатувати, що сьогодні в аптеці без рецепту можна придбати практично будь-які ліки, за винятком хіба що психотропних або наркотичних препаратів.

Було опитано 200 пацієнтів у випадковому порядку, які зверталися до лікаря з абсолютно різних причин. Під час опитування уточнювали, чи мають значення правила зберігання препаратів для конкретного хворого, чи може він (вона) точно вказати постійну температуру, вологість і тиск у своєму помешканні і в приміщенні, де зберігаються препарати, стан упакувань, а також з'ясовували, чи лікар, призначаючи препарат, звертав увагу хворого на те, як і де його слід зберігати до безпосереднього вживання за прямим призначенням. Додатково уточнювали, чи проживають у цьому помешканні діти, чи є доступ дітей або домашніх тварин до місця зберігання ліків. Особливо акцентували увагу на тому, чи мають право діти й/або підлітки на самостійне застосування або інше використання будь-яких лікарських препаратів.

Інформація була зведена в однотипний опитувальник, при цьому на опитування витрачалося 1—2 хв із загального часу візиту хворого до лікаря.

В опитуванні брали участь пацієнти віком від 24 до 65 років, серед яких було 133 жінки і 67 чоловіків, що перебували на стаціонарному лікуванні в широкопрофільній лікарні з різними строками перебування; діагноз і ступінь його виразності в дослідженні не враховували.

Лише 5 хворих виявили цікавість до того, як варто приймати прописаний їм препарат, для чого самостійно докладно вивчили анотацію до препарату. Ще 23 (11,5 %) хворих (16 чоловіків і 7 жінок) більш-менш точно вказали коливання температури в помешканні. З них лише 3 хворих простежують вологість і тиск повітря в цьому ж приміщенні. Усі опитані вважали цілком нормальним умовчання лікаря про умови зберігання препарату, що прописується. 50 (25 %) хворих указали на відсутність спеціального місця у квартирі, яке можна було б назвати місцем для зберігання аптечки. З них 17 (8,5 % чоловіків і 34,0 % жінок) осіб узагалі не змогли згадати, де востаннє, перед поточною бесідою, залишили або бачили призначений препарат. В останньому випадку важко говорити про якунебудь прихильність пацієнта до призначеного лікування, адже спочатку необхідно буде знайти препарат у квартирі перед його своєчасним прийомом (і це не були люди похилого віку, яким властива безпам'ятність). Що вважається банальним, тобто умови зберігання лікарських засобів і таке інше, все-таки строго застережене фармакологами і обґрунтоване результатами їх доклінічних досліджень.

За станом упакування стежили тільки 13 (6,5 %) опитаних (2 чоловіків і 11 жінок), але з тієї причини, що їм відомі рекомендації комітету із захисту прав споживачів: для пред'явлення претензій продавцеві має бути збереженим упакування будь-якого промислового товару. Що стосується строку придатності, то для 72 опитаних він закінчується тоді, коли сама лікарська форма остаточно зруйнована, натомість менші зміни властивостей таблетки, ампули чи мазі (дослівно) — «не привід для викидання грошей на заміну препарату з більш свіжим строком придатності».

Цікаве питання зберігання лікарських форм у побутовому холодильнику: 12 родин узагалі всі препарати (за винятком засобів для повсякденного прийому) постійно зберігають у холодильнику («для більшого збереження»), тобто знову ж таки з метою економії шляхом штучного продовження строку придатності ліків.

133 хворих, у яких було більш-менш постійне місце зберігання препаратів, відзначили спільне проживання з дітьми й підлітками віком від 2 до

17 років, з яких у 57,9 % випадків (77 родин) діти могли мати доступ до препарату без відома дорослого. Також 29 (21,8 %) опитаних не приховували факт постійного прийому підлітками різних лікарських препаратів самостійно. Припустимий привід дозволяти подібні явища — «типовість і банальність», на думку батьків, симптомів, що турбують самого підлітка (наприклад, якщо болить голова, ацетилсаліцилову кислоту «дорослий» підліток може прийняти й сам у міру необхідності).

В останні кілька років почали широко використовувати шрифт Брайля в упаковці медичних препаратів, тоді як указівка на правила зберігання препаратів, як і раніше, друкується дрібним шрифтом десь наприкінці анотації. Можна припустити, що для пересічної людини незрозумілі витрати на символи Брайля на упаковці, тоді як 159 опитаних хворих визнали важливість умов зберігання того, що вони вживають усередину, адже навіть різні продукти харчування зберігаються в різних відділах побутового холодильника.

Таким чином, нині варто говорити про важливість правильного вживання лікарських препаратів, і не лише про правильне дозування, час прийому препарату тощо, а й про збереження його ефективності в домашніх умовах на момент прийому конкретним хворим.

Найефективнішим вважаємо проведення сімейними лікарями відповідних тренінгів, на яких озвучуватимуться, здавалися б, банальні рекомендації:

- після закінчення зазначеної дати ліки варто знищити, користі вони не принесуть; ліки в таблетках і желатинових капсулах не люблять вологи;
- сусідство ліків із пральними порошками й мийними засобами, а також зі спеціями неприпустиме;
- необхідно виділити для домашньої аптечки сухе, темне, прохолодне місце (не слід зберігати ліки в холодильнику, якщо це не зазначено в інструкції!);
- необхідно суворо дотримуватися правил зберігання кожного конкретного препарату, наведених в анотації;
- лікарські засоби для прийому всередину слід зберігати окремо від тих, які потрібно приймати зовнішньо;
- необхідно суворо обмежувати можливий контакт дітей з будь-якими лікарськими та подібними до них засобами;
- неприпустимий самостійний, безконтрольний прийом будь-яких медикаментозних препаратів дітьми й підлітками.

Наведені рекомендації варто проговорювати з кожним новим пацієнтом, який отримує медикаментозне призначення. В умовах розвитку сімейної медицини, здається, коротка бесіда сімейного лікаря з усіма членами родини одночасно під час чергового відвідування родини не вимагає багато часу, натомість сприятиме позитивним змінам у ситуації, що склалася.

Література

1. Астахов А.В., Лепяхин В.К. Неблагоприятные побочные реакции и контроль безопасности лекарств: Руководство по фармаконадзору. — М.: Когито-Центр, 2004. — 200 с.
2. Вікторов А.П., Мальцев В.И., Белоусов Ю.Б. Безпека ліків. Посібник з фармаконадзору. — К.: Моріон, 2007. — 240 с.
3. Карева Н.Н. Анализ нормативной базы, регулирующей правила хранения лекарственных средств // Сигнатура. — 2007. — № 1. — С. 17–25.
4. Колипова Ю. Введение в правила организации хранения лекарственных средств // Российские аптеки. — 2004. — № 6. — С. 1–11.
5. Наказ міністерства охорони здоров'я України від 16.12.2003 № 584 «Про затвердження Правил зберігання та проведення контролю якості лікарських засобів у лікувально-профілактичних закладах».
6. Наказ міністерства охорони здоров'я України від 16.03.1993 № 44 «Про організацію зберігання в аптечних закладах різних груп лікарських засобів та виробів медичного призначення».
7. Овчинникова Е.А. Роль мониторинга безопасности лекарственных средств в решении проблемы их рационального использования // Качественная клин. практика. — 2003. — Т. 4. — С. 88–95.
8. Условия хранения лекарственных препаратов. — М.: Медицина, 2006. — 184 с.
9. Good trade and distribution practice (GTDP) of pharmaceutical starting materials. — Geneva, World Health Organization, 2012.

Б.А. Пивнев¹, А.Э. Дорофеев¹, А.Б. Чуков², В.Д. Громенков², Н.П. Чисников²

Условия хранения медикаментозных препаратов на дому

¹ Донецкий национальный медицинский университет имени Максима Горького

² ГУ «Дорожная клиническая больница станции Донецк ГП «Донецкая железная дорога», г. Донецк

В статье представлена проблема ошибок хранения медикаментов в домашних условиях. Отображено отношение больных к условиям хранения медицинской продукции. Затронута проблема доступа детей к препаратам без должного контроля родителей. Даны рекомендации по исправлению данной ситуации.

Ключевые слова: хранение медикаментов, прием лекарств, дети.

B.A. Pivniev¹, A.E. Dorofeyev¹, A.B. Chukov², V.D. Gromenkov², M.P. Chisnikov²

Storage conditions of medicinal products at home

¹ Donetsk National Medical University of Maxim Gorky, Ukraine

² Road Clinical Hospital of the Donetsk station of the «Donetsk Railway», Donetsk, Ukraine

The article is dedicated to the problem of wrong storage at home conditions. Patients' behavior towards the storage conditions of medicinal products has been defined. The problem of children's contact with preparations without the due parents control is mentioned. The recommendations for correction of this situation have been provided.

Key words: storage of medicinal products, drugs' administration, children.